

Brazde Bănățene

ARHIVE CULTURALE, ISTORICE, LITERARE ȘI ARTISTICE.

Abonamentul: 100 Lei pe un an.

Apare lunar.

Prețul: 5 Lei

Director: Caius Pascu, preot.

Redacția și Administrația: Topolovașul Mic, jud. Timiș-Torontal
Inregistrată la Tribunalul Timiș-Torontal Secț. III., în Registrul publicațiilor periodice sub Nr. 66/1938.

Arhivă literară

Rod

Cântecul tăcerii

Vioară, negoiul vântului
Ca 'ncuictorile pământului.
Ecou în tremurarea zărilor,
Tristețile plecărilor . . .

Tăcere albă, precurată, nudă,
Pe cine 'nvrednicești să te aulă?
Te simt cum mângâi cu mânuțe moi
Puținul cerului din noi.

Grigorie Bugarin

Lângă o moară veche

Pâlc de stelele joacă ape:
Carul veacului, enorm.
Roabă 'n iaz, de veacuri, geme;
Roși, de moară, vechi dorm, dorm.

O răchită plânge tainic,
Pe scoc fulgeră un somn,
De demult, spune povestea,
Moara fu a unui domn.

Dela ea, pe val, la vale,
E-umbra turlei din Chilia,
Loc s'răbun azi ține 'n marmor
Oase-uitate de spăii.

Răchita-i 'n somn pe ape
Leagăn, ele, 'n nopți nu dorm —
Undeva un câne latră
Plicticos, ham uniform.

Romulus Fabian

Pârg de vară
Peste țară
Iar a copt lumina'n spice
Și mi-e ochi pe colnice
Unde culcă coasele
Lamuri — mătăsoasele.

Poate 'n snopii strânsi în rod
O să crească mult norod,
Fiindc'au pus o mână plină
De curat n' de lumină
Țărani mari și supti în soare
Cu o frunte de sudoare
Și dat și El din zare
Mare binecuvântare,
Semn făcând peste zăvoaie
Botezându-le cu ploaie . . .
— Doamne ruga mea ridici
Printre stelele de ici . . .

Petru Sfetca

Pentru tine

Pentru tine am țesut din vise
Mreață albă de mătăasă, de liane
Pretutindenii dorul meu urzise
Pentru tine necuprinsuri diafane.

Pentru tine am uitat trecutul
Zăvorindu-l în a inimii unghere;
Am rămas umblând nestrăbătutul
Pentru tine stingherit în alte sfere.

Pentru tine am cântat de jale
Dragostea-mi și dorul răvășit din strună;
A cântat înversuri de-ale tale
Pentru amândoi, o inimă nebună.

Pavel Butan

Rugăclune

Spre cine-mi îndrept eu privirea
Când lacrima 'n ochi mi-e fierbinte,
Să mângăie drumul vieţii-mi
Cu mângăietoare cuvinte?

Spre Tine, lumină eternă,
Spre Tine, puternic Părinte!

De trec singuratic pe drumuri
Aprins de-ale vieţii suspine,
Voiu trece eu singur pe cale,
În preajma mea oare nu-i nime?

O, ştiu că nu-s singur, Părinte,
Că Tu, eşti deapuri cu mine!

Şi cui îi voiu spune durerea
De trist am să dibui prin ceaţă,
Şi cine va sta lângă mine
De seara şi pân' dimineată?

Doar Ție, Ție-o spun Prea-Mărite,
Tu singur stai, Faur de viață!

Mă uit câte-odată, pe stratul
Cu flori semănat, al grădinii —
Şi văd a Ta haină Stăpâne,
În raza ce-o tremură crinii...

Ce mândră e haina Ta, Doamne,
Părinte etern al luminii!...

Ce sunet mai dulce-i pe lume
Ca sunetul apelor clare,
Şi glas mai duios ca suspinul
Din guri de miori plângătoare?

Stăpâne, prieten al apei,
Păstorule blând de mioare!

Părinte, 'ntăreşte-mă 'n taina
Frumuseţilor Tale divine,
Ca astfel în ori şi ce vreme
Să pot fi aproape de Tine!

Eu ştiu că Voinţa Ta-i sfântă,
Stăpâne al bolţii senine!...

Dorin Dorinescu.

Arhivă istorică

Cetăţi şi oraşe în Banatul de odinioară

Pământ binecuvântat de D-zeu, Banatul cunoaşte încă din timpurile cele mai vechi, când încă nu se pomenea de însemnări istorice, asezări omeneşti. Săpături, cele mai multe întâmplătoare şi prea puţine sistematice, scot la lumina zilei numeroase vestigii, ca: schelete, instrumente casnice, arme, podoabe etc. provenind unele din epoca bronzului, iar altele chiar mai vechi, din epoca de piatră, când omul necunos-când întrebuinţarea metalului şi-a făcut instrumentele şi uneltele din piatră. Măsurând distanţa care ne desparte de aceste îndepărtate vremi, ea ar urma să fie exprimată prin cifre în care veacurile s'ar transforma în mii şi zeci de mii de ani.*) Popoare multe, dintre cari pe unele nu le cunoaştem nici măcar după nume, s'au vânturat pe aceste meleaguri. Coloniştii romani aduşi de Traian şi amestecaţi cu Dacii sunt copiii fărâşii ale acestor vremuri, mult-mulţ mai apropiaţi de noi strănepoţii lor, decât de cei dintâi băştinaşi, aborigenii provinciei.

Numeroase sunt asezările pe cari le cunoaştem, mult mai numeroase le presupunem însă pe cele risipite, sau ascunse în sânul pământului, asemenea osemintelor din cimitire, deasupra cărora creşte şi se răsfăţă proaspătă şi tânără, viaţa, cu rădăcinile adânc înfipite în moartea din care se înouieşte mereu..

Alături de castrele romane clădite în piatră şi cărămidă, legate în tencuială trainică, cum nu se mai cunoaşte azi, Banatul a cunoscut cetăţile de nulele şi pământ ale Dacilor, ringurile Avarilor, cetăţile şi cetăţile evului mediu; în umbra lor s'au infiripat sate şi chiar oraşe, dintre cari unele asezate ele înşile pe ruinele altor oraşe şi sate, pustiite de vrăjmaşii omeneşti, sau de cine ştie ce crunte năpaste ale firii. Ce au înălţat unii, au risipit alţii şi nu areori urgiei omeneşti se asocia ciuma, foametea, colera, vărsatul negru, potopul apelor, şi al focului, risipind şi nimicind într'un an cceace s'a înălţat cu trudă de zeci şi chiar sute de ani.

Numeroase au fost cetăţile şi cetăţile ridicate pe pământul Banatului, cele mai multe transformate în ruine, iar altele risipite cu desăvârşire, încât azi mai trăiesc doar în tradiţia locului. Printre cele din urmă sunt d. e. Bârza sau Bârza, scaunul districtului cu acelaşi nume, Caraşul (Krassofew în diplome), Craşova, Ilidia, Potoc, Almăş, Pet, Mehadia, Sebeş (Caransebeş), Căprioara, Sadul, Margine. (Aci s'a născut şi crescut mama voevodului Iancu Huniade, frumoasa Elisabeta, fca chinezului Alexandru de Margine), Mănăstur, Coşava, Gladna, Idioara, Morava etc. etc. Fiecare avându-şi povestea, o părtică din marea poveste a neamului nostru.

Trecând dela cetăţi la oraşe, amintim că atât Agatirşii, — cel dintâi popor de al cărui nume se face pomenire în Istorie, de aproape înrudit cu Dacii cari le-au luat locul, — cât şi Romanii care au stăpânit Banatul timp de peste 150 de ani (până la 270 d. Chr.) au avut numeroase asezări dintre cari unele cu trecut pierdut în negura vremurilor O astfel de

*) Într'o epocă şi mai depărtată, de care ne despart sute de mii de ani, Banatul a fost fund de mare, cu apă dulce...

așezarea e și Timișoara, metropola de azi a Banatului.

Și tocmai fiindcă e metropolă (fără metropolit!) fala noastră și una din marile orașe ale țării, ne oprim astăzi la ea.

Timișoara*) se crede că ar fi identică cu vechea Zambara pomenită în sec. II. a. Chr. de istoricul Ptolmeu. Ce rol va fi avut pe vremea Romanilor nu știm. Abia pe vremea lui Carol Robert, cel dintâi rege maghiar din familia de Anjou, începe Timișoara să dobândească importanță. Aici petrece acest rege timp de aproape zece ani, împrejurare norocoasă pentru oraș, căci C. Robert întreprinde o seamă de lucrări importante pentru dezvoltarea viltoarea orașului. Astfel reclădește și amplifică înfățișările distruse de Tătari, ridică un castel care-l servește și ca reședință, regulează orașul și-l înfrumusețează, cu atât mai vădit pe cât numeroase sunt delegațiile străine care-l cercetează pe rege. Mult va fi contribuit la înflorirea Timișorii și strălucirea curții regelui căsătorit de trei ori, în timpul petrecerii sale în capitala Banatului, pe atunci capitala Ungariei. Odată cu importanța politică, se dezvoltă și din punct de vedere economic.

Avântul strălucit prilejuit de C. Robert se domolește mult sub regii următori. Un cutremur extraordinar de violent care sgudule în 5 Iunie 1443 pământul făcând să se dărâme turnuri, cetăți, case și biserici pe întreg întinsul Europei, pricinuește mari stricăciuni în cetatea Timișorii și în castelul regal.

Încăodată strălucește Timișoara, sub ocârmuirea marelui căpitan român, lancu de Hunedoara, numit Ion Huniade, înainte de a încăpea la 1552 pe timp de

150 de ani pe mâna Turcilor. Stăpân pe întinse proprietăți în regiunea Timișorii, ca și în Hunedoara, Torontal, Arad și Bacica,¹ el își servește și interesele sale imediate renovând, fortificând, și amplificând cetatea Timișorii, reclădiind și transformând castelul regal, trecut în stăpânirea familiei sale. Se îngrijește de apă de beut pentru oraș, ia măsuri în vederea reglementării circulației etc. și face din orașul Timișoara centrul de rezistență al Banatului.

Sub Turci orașul se sălbăticește și decade, așa încât generalul Mercy trebuia să ia lucrurile dela început. Este însă omul care știe și poate ce vrea, începutul de reînflorire a orașului, lui i se datorește.

Încet-încet Timișoara își recucerește situația înfloritoare odinioară, acum însă nu-și mai datorește ascensiunea strălucirii curții, a industriei și comerțului din ce în ce mai viu. Ce folos însă, de vreme ce ea se îndepărtează tot mai mult de sufletul nostru! Mai întâiu curtea imperială din Viena, iar dela 1866 încoace guvernele maghiare procedează sistematic la slăbirea elementului românesc în Banat, deci și în Timișoara. Prin ațrăgerea a numeroși străini, mai ales Șvabi chemați din Austria și Germania, dar și Evrei, prin înălțurarea, am putea zice chiar alungarea elementului românesc din comerț, din industrie și administrație, Timișoara, orașul cu majoritate românească până la sfârșitul dominațiunii Turcești, se transformă repede și în atare măsură, că la 1918 noi nu mai însemnăm aproape nimic. Și va trebui multă grijă și stăruință de fiecare clipă ca să-și redobândească caracterul românesc.

Nic. Tomiciu.

*) Datele cu privire la Timișoara le-am luat din cartea: Timișoara, de Nic. Ivan.

¹ D. I. H. stăpânește la aceași dată trei cetăți, 8 orașe și 150 sate, — N. A.

Decorarea și lăudarea unor preoți și mireni în secolul trecut. (Câteva documente)

de Pr. Caius Pascu

Aproape toate parohiile, din eparhia Caransebeșului păstrează în arhivele lor colecționate în „Protocoloale“, ordinele-circulare trimise preoților, de către episcopi.

Până în prezent s'a dat prea puțină importanță acestor documente prețioase pentru cunoașterea trecutului bisericii ortodoxe române în Banat, în vremea păstoririi Episcopilor din Vârșeț: Iosif Ioanovici Sacabent, Petru Ioanovici Vidac, etc. Câteva din ele au fost publicate. Și numai acele care erau de un interes oarecare.

În arhiva oficiului parohial ortodox român, din com. Gherman*), eparhia Caransebeșului se găsesc asemenea Protocoloale cu circulare scrise cu litere cirile cursive.

Din aceste protocoale am copiat și transcris cu litere latine circularele de mai jos, făcând la unele — unde s'a simțit trebuința — și adnotări.

I. Decorarea cu medalie de aur a unor protopopi, preoți și mireni, pentru merite școlare în anul 1813.

„No. 9. Bine încuvințate Protopresvitere și bine Cucernicilor Preoți și Toți Pravoslavnicilor Creștini în

locurile cele provințiale, Fii ai mei întru Duhul Sfânt prea lubiților.

Înalt slăvitul Crăescul păzitorul Sfal cel unguresc, prin înjălegerea încoacea sub 25-lea Martie a. c., No. 6486, a trimisului intimat, înștiințează în ce chip a lor sfințita Mărire, al nostru prea milostivul Impărațul și Monarhul, pentru credincioșilor ai săi supușilor, a norodului celui sârbesc, grecesc și cel rumînesc a Bisearicii Răsăritului, adevărat și părințește grijinduse pe lângă atita grijă având pentru Impărăție lui-ș de Dumnezeu incredințată, milostiv dorește pe norodul nostru la cea dreaptă a luminării și a cetățenișii norociri a-i înălța, care norocire și dobândă din temelul adevărat și din creștere izvorăște acesta. Dar părintesc dorire și purtare de grijă. Unii cea din treaptă cea preotească, așa și din mirinească, aceșii legi, din pricina căci ei la începerea școalelor, cu râvnă osebită și cu toată voea sa au împreună lucrat și cu toată puțință sa pră aceia au ajutat și pentru împreună lucrătorilor ai săi și pră nepoșii lor bine a face s'au trudit.

Deci sub cinstita a lor Mărire, în adevărat semnul câștigatei prin trimiși crăești bunei voiri și milei, pre unii mai vădit din Clerul Răsăritului; pre Ioan u

*) O mulțime de circulare dela această parohie au fost publicate de mine în Ziarul „Vestul“ din Timișoara sub titlul: „Contribuții la cunoașterea trecutului bisericii ortodoxe în Banat în secolul XVIII-lea și XIX-lea“, în anul 1934, Nrele: 1152,

1153, 1159—1162, 1164—1166, 1177, 1178, 1180, 1181, 1185, 1188, 1192, 1197, 1198, 1207; în anu 1935 nrele, 1279, 1280, 1281, 1298, 1299, 1302, 1306, 1326, 1327, 1328, 1329, 1330, 1332.

Macsimovici protopresbiterul din Carloveț; pre Efreim Gruici, protopresbiter din eparhia Baciului; pre Vasile Covacici, parohului Somborului; pre Ioann Ioanovici, în eparhia Timișori, protopresbiterul în Chichenda; pre Emanuel Maleș, protopresbiterul în Buda; pre Georgie Chirilovici¹, protopresbiterul în Vilagoș², pre Ștefan Atanasievici³, protopresbiterul din Lugoj, în eparhia Verșetului. Din cei mirinești: pre Nicolae Șimici a orașului Sombor senatorul; pre Eftimie Popaneșcovici a orașului Sânt-Andrei, birău mare; pre Ioann Bilanovici, acestui oraș senatorului și pre Nicolae Bikelu, lăcuitori în Peșta, cu medaliea, adecă colaină de în sus aur, a-i milui și a-i dăru. Iară la alți anume: la Vasile Cristici, namesnicului în orașul Ruma; la Sava Kostici protopresbiterul în Mocaci; la Georgie Alexici, protopresbiterul în Oradea a bătrână; la Todora Popovici, protop (resviterul) Chișineului, în eparhia Aradului; la Nicolae Kirovici în Maria-Tereziopol⁴; la Petru Beberlica, senatorului în Verșet; la obștea orașului Sânt-Andrei; la obștea greco-românească în Peșta; la Simeon Berici, parohului în Makol, în eparhia Baciului; la Ioan Vișcovici, parohului în Buda; la Sava Arsici⁵, senatorul în Oradea veche; la Ioan Vuici, învățătorul în orașul Sânt-Andrei; la Georgie Dimitrievici, senatorului a orașului Ruma; la Mihail Cristovici acestuia orașului lăcuitori; la Zaharia Babrișici, directorului dă loc a școalelor naționalnești în Irie (Irici? N. Com.) și Hiril Neofitovici parohului orașului Iric (?N. C.), cea prea înaltă crească bunăvoire, ai împărtăși și ai înștința bine au volt a porunci.

Pre lângă aceasta poruncește ca prin preoșimea cea parohialnică, în bisericile lor prea milostiv această așzare și altora spre urmare, spre întărire, acesteia prea înaltei bune voiri și gândiri, învățatura oamenilor, a legii acestiea lucrând după obiceiul cunoscute să se facă.

Aceasta poruncă bine încuviințării Voastre împărțășind, poruncim preoșimei cei parohialnice, Vouă supusă, așa trimite cu aceia dă bună vreme primind, în protocolul său cel dă, jirculare să o pră scrie și într'o zi de Duminecă, sau de sărbătoare, norodului

în biserică adunat, această Preainală crăiască bună voire și milă, spră credincioșilor a legi noastre vărșată hiar, și spră înjălegere să o prăcitească, și pre dișșii să-i îndemne să înveță cu destul să-i povețuiască ca și ei să fie următori acestor feță, care de atâta milă și bună voire cea creștinească s'au învrednicit, pentru cumplita împlinire a porunci acestiea, datornică înștințare a voastră, Bineîncuviințarea Voastră încoacea a-o face, vă îndatoraj.

Dat în Verșet, în 28 Aprilie 1813.

V i d a c
episcop *

II. Lăudarea unor preoți din Banat pentru predarea în școală a „învățăturilor creștinești.“

„(No. 4) . . . Fiind și înalta General-Comanda a Banatului prin a sa scrisoare sub: 26 Martie ace(stui) an: încoacea trimișad înștințază cum. că după trimisăle înalt slăvitului Kesaro-Kreescului sfat de oaste școlarnice rălășii pentru anu 1813 au arătat osăbită truda întru predanie catihisului tinerimei școlarnice mai vârtos bineîncuviințatului D. Protopresbiterul a Mehadii, Stoica de Hașeg⁶, și parohul Pavel Lazarovici⁷, și acelora a Krăescului sfat dă oaste bunăvoire prin slăvitul valaco iliricescul Răgăment sau înștințat, mai mult pentru aceea, că mai toț ai lui parohi, darea mai vîrtos amândoi parohi ai Biseareci-albei, Mihail Popovici a Slatini și Ioan Stoica din ovici parohul Pojejenii, kiemeri acestiea de căpetenie cu tot nă împlinitori sau arătat. Iară parohului Dubovi, Dobromiresco pentru prilejnica predanie învățături catihisului și altor școlarnice învățături tinerimei cei din școală în loc de sâmnul osăbitei bune voiri, 60 f. pentru truda și lăudată truda, rânduif șant, această bine încuviințenie noastră înștințând, cu numele a prea înaltului poruncim despră datorința catahelicească și dăspră predania catihisului în protopopiatul nostru osăbit și deșteptați ochi a avea, și aceea datorință ca mai dă trăbuință cătră luminarea năravurilor mijlocire vouă supușilor, dar mai vârtos la această kemare rânduifilor preoșilor cu asprime a încredința că prea mai buna în catihizație prilejuire ai deștepta și cu toată rîvna dăspră buna pășirea priveghez . . .

În Verșet, 9 Aprilie 1814 finuță.

V i d a c m. p.
episcop.“

„Nr. 7, Bine încuviințate Protopresbiter Nouă Iubite.

Înalt Slăvita Ginerar Comanda a Bănatului prin scrisoarea sa sub 15 Aprilie a ce(stui) an încoacea trimisă înștințază prăcum din datorința celor înștințări a școalelor, care dila (. . .) iliricescul regăment sau

¹ Grigorie Gheorghe Chirilovici, protopopul Siriei, fiind văduv, a candidat împreună cu alți Români și Sârbi, la ocuparea scaunului episcopesc dela Arad, rămas vacant în urma morții episcopului sârbesc, Pavel Avacumovici, întâmplată în anul 1815. (Vezi Dr. Gh. Ciuhandu, „Din viața lui Nestor Ioanovici, episcopul Aradului 1767—1830“ Arad, 1929, pag. 33; și Dr. Șt. Pop: „Frământări românești în jurul scaunului episcopesc ort. dela Arad.“ Arad, 1929, p. 3.) A fost și profesor la teologia din Arad (în anii 1835—38); apoi arhimandrit la mănăstirile Hodoș-Badrog (1838—39) și Sângiorgiu (1839—49), vezi Dr. Teodor Botiș: *Istoria școlii normale (preparandiei) și a institutului teologic ort. rom. din Arad.* Arad, 1922, p. 649.

² Siria.

³ Acesta la 29 Iulie 1807, în fruntea unei deputațiuni, compusă din clerici și mireni din Banat, înmânează împăratului Francisc I un Memoriu semnat de el și de: Dimitrie Țichindeal, parohul Becicherecului-mic, Petru Popovici, protopopul Bocșei și Gheorghe Petrovici, protopopul Belințului, pentru ca să li denumească ca director al școalelor naționale, în locul lui Dimitrie Ștefanovici care trecuse la cele vecinice, un bărbat înțelept și cunoscător al limbii românești (Dr. Avram Sădean: „Apostolatul primilor profesori ai preparandiei noastre.“ Arad, 1912, p. 7; și Dr. Șt. Pop: „Ștefan Atanasievici, protopopul Lugojului, candidat de episcop la Arad în 1815—1817, vezi „Foșia Diecezană“. Caransebeș, 1923, No. 8, p. 2).

⁴ Vinga.

⁵ Fost căpitanul orașului Arad, și „director local“ la școala normală (la preparandie). Vezi Dr. T. Botiș, op. c. p. 32, 33.

⁶ Protopopul Nicolae Stoica de Hașeg a scris o cronică românească ce cuprinde războaiele cu Turcii, întâmplate în Banat în anii 1736—1759 și 1788—1790, etc. S'a născut în Mehadia la anul 1751. A vorbit latinește, sârbește și nemțește. În această din urmă limbă a scris o lucrare cu privire la Bătle-Herculane. (P. Dragălina: *Din Istoria Banatului Severin.* Caransebeș, vol. III, p. 188).

⁷ Oare acesta zu-i acel Pavel Lazarovici care a servit ca diacon, capelan protopresbiteral și paroh în Caransebeș dela anii 1805 până la an. 1813 când s'a dus în Glimboca? Și despre care autorii Monografiei orașului Caransebeș, Andrei Gidiu și Iosif Bălan, pag. 58, cred că ar fi un fiu al preotului-zugrăv, Radu Lazarovici din Caransebeș, care împreună cu Gheorghe Diaconovici au zugrăvit la anul 1762 proporele ce se păstrează și astăzi în biserica Sf. Ioan Botezătorul din Caransebeș. (Vezi cele publicate de Caius Pascu în ziarul „Vestul“. Timișoara, 1935. No. 850.)

făcut, sau arătat, cumcă Protopresviterul al Mehădiei Nicolae Stoica și preotul Mihail Petrovici, așa și hatahetul (catehetul N. C.) Barzaski Georgie Popovici hatahetu Bojejeni Stofianovici și în urmă și preotul și hatahetul Bozoviciului George Stoganovici (?) pentru alor întru predania învățături cei creștinești de răvârșita prilejului, mare mulțămire dila alor școlarnica tinerime dar dila Stăpânirea lor laude și deschizire or keștigat.

Acestei pomenitului protopresbiter și preoților pentru mângâerea lor și bucuria altora, iară pentru deșteptarea bine încuviințării voastre și prin voi toate preoțimeii cei parohialnice cu aceasta înștiințând. Catihizația cu pruncii carele cea mai de căpetenie mijlocire a lumeneri norodului iastă, din osârdia noastră încredințaz.

Dat din săsia cea Consistorialnică în Mănăstirea Zlatiți în 14 Mai 1815, ținută

Vidac, Episcop, m. p.

„Nr. 2. Bine încuviințate Domnule Protopresvitere și bine Cucernică parohialnică preoțime!“

Înalt General Comandă a Banatului prin mijlocirea scrisorii sale din 25 Ianuarie 1827 au ivit, cum că din adusăle ei înștiințări despre sporiul învățătoresților îmbrăcări tinerimii prin anul 1826 sau văzui, că preoții Nicolae Ezdimirovici parohul din Berzasca, Vikentie Maletici paroh din Iasenova, Dimitrie Porcar⁸ capelan din Caransebeș, Grigorie Vasilescu⁹ paroh din Crușeaf, Ilia și Iosif Pepa parohii din Domașnea, întru propunerea catihizației cu osăbită râvnă și sîrguință sau deschilnit, pentru care numele lor singur înalt slăvitului sfatului ostășesc de curte cu laudă din partea numitei General Comandă să vor propune.

Care bine încuviințării voastre și toate parohialnicei preoțimi susnumiților preoți spre cinste, laudă și recomandajie, iară celorlalți spre îndemnare de aicea se ivește.

Dat din șederea Consistorialnică în Verșeș, 8 Februarie 1827, ținută.

m. p. Sinesii de Radivoievici.¹⁰
arhimandrit și administrator

„Nr. 5. Bine încuviințate Domnule Protopreviter și Cinstită parohialnică preoțime!“

Din datele prin înalta comanda a Banatului nouă înștiințări am putui vedea cum că în curgerea anului 1827 următorii parohi datorința sa întru privirea catihizației cu laudă or sfârșit precum sînt d: Protopresviter al Palanki Vikentie Miloșevici, Georgie Popovici¹¹ din Caransebeș, Nicolae Ezdimirovici din Berzasca, răposatul Vasilie Tomașevici din Langefeld, Marco Popovici al Crușeșei, Simeon Vucetici (sau Vugetici? N. R.) din Rebenberg, Peter Radonici al Națdașului, Nico-

Iae Popovici al Lescoveșului, din Domașna Iosif Pepa, Georgie Vasilevici din Crușea, Ioan Popovici al Mehădiei, Vasilie Popovici al Orșovei vechi, Ioan Popovici al Eșelniți și Nicolae Mateievici al Topleșului paroh. Iară înpovitrivă dintru aceleași înștiințări să vede cum că preoții Ioan Stoeadinovici din Pojejena sârbească, peste tot anul numai de 26 ori, din Dubova Ioan Petrovici odată în toată luna, din Parța Arsenie Stoeanovici peste tot anul de 6 ori or catihiziruit.

Și precum cei din tîi ca nește preoți deschiliniți, nu numai laudă, și în timpul viitori la tot prilejul, mângâere și înainte stăpânirii zăslușire s'au agonisit, ci și prin a lor sîrguință tuturor altora pildă privighierii cei râvn (. .) sînt. Așa cei (cel) de al 2-lea pentru negrijire, leane (lene) și ne împlinirea datorințelor sale, spre rușinea lor, și spre urmarea în timpul viitoru aspre lor pedepse, în protocol însemnat sînt, spre așa sfârșit, că decă nu se vor îndrepta, și cu mare rîvnă nu vor catihirui atuncea aspru pedepsiți și altor neplăcute urmări supuși vor fi.

Mai departe de obște cunoscut estă, cum că preoții când catihiziruesc, numai spre spunerea din gură și teoretasca învățătură a pruncilor privesc, iară nu să sîrguesc, practicește a îmbrăca pre prunci cu învățăturile creștinești și sînt îndesulați deacă prunci numai așa le răspund precum stă scris în carte și cu așa chip toată truda pruncilor întru privire învățaturii creștinești nefolositoare și mortă să face. Din pricina aceasta să aduce aminte, tuturor catihizatorilor ca dânsii la prilejul propunerii învățăturilor creștinești, tot[de]una de scop să aibă, pre pruncii aceea ai face cinstiți și bine cucernici oameni, aducând-și aminte că tinerimea e ca și vasul de lut cu ce în tinereașă să va adăpa, cu acea va și mirosi.

Deci cătră dobândirea acelu folositoriu scop, nus deajuns numai gola spunere din gură, ci tote învățăturile creștinești, luând pildă din vieața celor curioși întru așa lucrare să să ostănească pre prunci ai indeletnici cătră cea cinstită și plină de fapte bune vieața săi îndrepteze, iară dela ceale reale și omenirii împotrivoitoare lucrări ai îndepărta să să sîrguească, căci cu așa chip și catiheta cel bun datorințelor sale din destul a face; și pruncii nu numai frumsă[șea] rodirii a învăța învățăturile sale aduce, ci și folositoare mădulări patriei și cătră purtarea datorințelor celățăneshi deplină să vor face. Aceasta bine încuviințării voastre pentru facerea celor de lipsă și împărțășirea tuturor parohialnicilor preoți, a protopresviteratului vostru să înștiințeză.

Din sāderea Consistorialnică în 3 Aprilie 1828 în Verșeși ținută.

Sinesii de Radivoievici m. p.
arhimandrit și eparh(ial) administra(tor)

⁸ Dimitrie Porcar sau „Purgariu“ a fost capelanul protopopului Ioan Tomici din Caransebeș, care l-a crescut și întreținut în școli și fiul preotului Simeon Purgar u din com. Dognecea (A. Ghiditu și I. Bălan, op. c., p. 59).

⁹ Vasilescu.

¹⁰ Acesta a fost arhimandritul Mănăstirii Mesicului și administratorul eparhiei Vârșeșului după moartea episcopului Petru Ioanovici de Vidac, întâmplată la 9 Decembrie 1818 „... în a 3-lea ceas după miezul nopții duhul său au lăsat . . .“ (v. circ. No. 10 din 16 Dec. 1818). Și arhim. Sinesie Radivoievici a fost unul dintre cei 23 candidați la scaunul episcopesc dela Arad, rămas vacant (1815-1829) în urma morții ultimului episcop sârbeșc, Pavel Avacumovici.

¹¹ Fost paroh și asesor consistorial în Caransebeș în anii 1799-1832 (A. Ghiditu și I. Bălan op. c. p. 50).

Istoria comunei Denta (jud. Timiş-Torontal)

de Pr. Caius Pascu

(3)

Stanoe Simeon, Stoin Teodor, Cucu Milan, Cheie Ioan, Chinezoni Petru, Anchi Petru, Simfion Petru, Stanistici Iva, Stoici Lazar, Stanoev Iva, Schannen Nicolae, Schanen Ioan, Schnoga Toma, Târban Ila, Tot Trandafir, Topciov Pavel, Todoroviciu Vasile Tatarici Ionifă, Tatarici Pavel, Tatarici Nicolae, Tatarici Emil, Ţaran Nicolae, Udresici Vasile, Vasici Milan, Dragan Petru și Brancov Millvoț, Banciov Petru, Burrov Mihail.

În revoluția din anul 1918, în 5 și 6 Noembrie, au fost împușcați în comună fără milă de către Unguri mai mulți locuitori din Denta și anume: Atanasie Conciatu**, Nicolae Șoșdean, Ștefan Avram, Simeon Trifu (de 38 ani), Pantelimon C., Spasole Tot (de 24 ani), Atanasie Jurca (24 ani), Vasile Drăgoiu și Matei Velcov (acesta din urmă e bulgar.

Urme din timpul Imperiului Roman, amintit, că s'au găsit în secolul trecut și anume: câteva cărămizi ce purtau pe ele inscripțiunile legiunei IV „Flavia Felix“, despre care, se crede, că ar fi staționat aci. În urma acestor descoperiri, arheologul Cumoni a căutat aci castrul Postula ⁴³⁾.

În colțul inferior din partea de Sud a casei domeniului din Denta a fost clădită o tablă de piatră cu inscripțiile romane*) și care ar fi fost găsită înfiptă în pământ lângă șoseaua dintre Denta și Deta. Această tablă de piatră romană, după părerea lui Ormos Zsigmond, ar fi fost o piatră de hotar (un terminus). Pentru prima dată a văzut-o personal în vara anului 1864, și a putut descifra depe dânsa următoarea inscripțiune:

I. O. M.

I. R. M. T. M.

C. L. A. N. I. N. I. V.

S. A. B. I. N. I. A. N.

De M. II. V. P.

cu următoarea explicațiune:

I(ovi) O(ptimo) M(aximo)

I(unoni) R(eginae) M(aximae) T. M.(terminum)

C(alus) Ianinu(s)

Sabinian(us)

De(decurio) M(unicipalis) II(duum) V(vir) P(osuit)

vagyis

ceea ce în traducere ar fi:

Lui Jupiter, celui mai bun, celui mai mare, lui Iuno, celei mai mari regine a ridicat această piatră de hotar, Caius Ianinius Sabinianus, decurionul autorității locale ⁴⁴⁾.

*) Ucis în revoluția din 1918.

** Atanasie Conciatu, candidat de preoție. S'a născut la anul 1885 în comuna Căpreni, jud. Dolj. A studiat școala primară în com. Stoina (jud. Dolj), gimneziul în Craiova, pedagogia în Arad, și teologia în Ceranșebes. Ca învățător a funcționat în comunele Tolvădia și Percosova (jud. Timiș). În anul 1915 s'a căsătorit cu Emilia Giuchici din Sănenđrei (jud. Timiș) din care căsătorie au avut un singur fiu pe Fraian. Fiind ales de preot în parohia din Banloc, n'a mai putut ocupa aceeași parohie, căci în 24 Octombrie 1918 a fost ucis de către Unguri pentru că a fost înscris în Garda Națională. În 1916/17 a fost internat de către Unguri, în Wipperd, din jud. Sopron. (Elena Drugoci, născ. Conciatu, Comunicare).

⁴³⁾ Tr. Simu: op. c., p. 40.

*) Această piatră se află la Muzeul Bănăţean din Timişoara.

⁴⁴⁾ Vezi „A római Terminus Dentán“, în „Tört. és Rég. Értesítő“, Timişoara, II, 1875, pe Aprilie, p. 99 și 100; și la Milleker Bódog: „Délmagyarország Római Régiségelei“. Timişoara, 1892, p. 10.

În anul 1875, luna August, sub podul căii ferate din hotarul com. Denta, de peste canalul Roiga, s'a găsit, când s'a săpat canalul, un schelet omenesc și 13 medallii de aur din timpul împărașilor Romani: Valentinianus, Valens și Grațianus.

Din epoca lui Iovianus s'a găsit în anul 1875, (tot în părâul Roiga), o piesă de aur care s'a păstrat în colecțiunea lui Sig. Ormos. Iar din timpul împărașului Traian s'a găsit în grădina locuitorului Iosif Horák din Denta, o medalie de argint, care a fost dată Muzeului din Timişoara, de către notarul comunei, N. Heliszek.

În afară de piesele amintite mai sus s'au mai găsit la Denta următoarele piese și monete: 1 piesă de aur din timpul regelui Poloniei Sigismund al III-lea, găsită lângă părâul Roiga; 25 bucăți părți de bijuterii, 359 medallii belgiene mari și 1005 medallii mici, găsite în 10 Ianuarie 1882, pe pământul dela Denta, proprietatea lui Simion Brunner.

Medaliile cele mari au fost din anii 1644 și 1655, iar cele mai mici (în majoritatea poloneze), erau din timpul lui Ștefan Bathori și Sigismund al III-lea. Împreună cu aceste medallii s'au aflat și bani turcești, francezi, germani și din Ragusa.

În aceeași descoperire s'au găsit 4 taleri: 1 buc. din anul 1635, din timpul lui Ferdinand al II-lea; 1 buc. din anul 1656 din timpul lui Ferdinand al III-lea; 1 buc. din timpul principelui austriac, Leopold; și 1 buc. fără dată⁴⁵⁾.

Populația comunei.

În anul 1900, în com. Denta, s'au aflat 11.770 jug. pământ și 3220 locuitori dintre cari au fost:

bărbați 1617 suflete.

femei 1603 „

Total: 3220 „

Împărțiți pe vârste, au fost:

Dela 1-6 ani băieți și fete 474 suflete.

„ 6-11 „ „ „ „ 409 „

„ 12-14 „ „ „ „ 229 „

„ 15-19 „ „ „ „ 346 „

„ 20-39 „ „ „ „ 855 „

„ 40-59 „ „ „ „ 708 „

„ 60- „ „ „ „ 199 „

Total: 3220 „

Pe naționalități:

Români 1217 suflete.

Germani 623 „

Sârbi 804 „

Unguri 237 „

Slovaci 2 „

Crași 7 „

Alți 330 „

Total: 3220 „

Au știut să scrie și să citească:

⁴⁵⁾ Berkeszi István: „Délmagyarország éremletei“, în „Tört. és Rég. Értesítő“, Timişoara, An. XXIII/1907., I-II, p. 15—16.

⁴⁶⁾ Vezi „A Magyar Korona országainak 1900 évi Népszámlálása“, Budapest, 1902, p. 356-357.

Ortodocși	2059	suflete.
Romano-catolici	1118	„
Greco-catolici	2	„
Reformați	30	„
Mozalci	11	„
Total:	3220	„

După „Schematismus cleri Dioecsis Csanádiensis“⁴⁷, tipărit în anul 1900, vedem că în com. Denta, au fost atunci numai 3177 suflete și anume:

Ortodocși	1795	suflete.
Rom. cat.	1356	„
Alte confesiuni	26	„
Total:	3177	„

Iar după Sematismul istoric gr. catolic al Diecezei Lugojului⁴⁸, din anul 1903 se poate vedea că în Denta au fost atunci (în anul 1903) un număr de 3203 locuitori. Cări împărșiți pe confesiuni au fost:

Ortodocși	1858	suflete.
Romano-catolici	1272	„
Greco-catolici	8	„
C. A.	6	„
C. H.	45	„
Evrei	16	„
Total:	3203	„

Dr. Borovszky în opul tipărit sub îngrijirea sa, arată un număr de 3488 de locuitori și 613 case.⁴⁹

Iar în recensământul făcut în anul 1930, de către Primăria Comunei, s'au aflat în Denta⁵⁰ numai 2830 locuitori, dintre cari au fost 1378 bărbați și 1452 femei.

Pe naționalități:

Români	1179	suflete.
Sârbi	593	„
Germani	578	„
Bulgari	266	„
Unguri	213	„
Ruși	1	„
Total:	2830	„

Pe confesiuni:

Ortodocși	1740	suflete.
Romano-catolici	1041	„
Alte confesiuni	49	„
Total:	2830	„

Biserica.

Dintre naționalitățile cari locuiesc în comuna Denta, numai trei au biserică. și anume: Români, Sârbi, și Germanii (împună cu Bulgarii și Ungurii).

Biserica ortodoxă română. Români de religie ortodoxă, au biserică zidită în anul 1884 și cu hramul „Adormirea Născătoarei de Dumnezeu“.

Înainte de zidirea actualei biserici, serviciul divin s'a săvârșit în localul școlii, care atunci ținea și locul de capelă.

În anul 1905, la parohia ortodoxă din Denta, au fost afiliate familiile ortodoxe din Denta cari până aci au aparținut parohiei din Opațița.⁵¹

În anul 1929 pentru biserică s'au cumpărat 3 clopote și anume: unul de 460 kg. unul de 287 kg,

și unul de 159.5 kg. Toate trei clopotele au costat: 145.040 Lei.

În 18 Iunie 1926 s'a pus piatra fundamentală pentru zidirea casei parohiale ortodoxe române și care s'a terminat și sfințit în anul 1927, la sărbătoarea Sf. Arh. Gavril și Mihail.

Preoții. — Primul preot român amintit în matriculele dela 1872, păstrate la Oficiul parohial ortodox român din Denta, este preotul:

Iosif Popovici, care a servit din anul 1872 până în Ianuarie 1888.

În anii 1888-1890 parohia a fost administrată de către preotul Alexandru Luchici din com. Omor.

Ioan Ghilezan, 1890-1901.⁵² Originar din aceeași comună a servit ca preot în com. Opațița, în anii 1872-1890, și în com. Denta, dela 1890 (când a fost întărit prin decizia Consiliului Eparhial, cu Nr. 2663/1890, din 12 Noembrie)⁵³, până în anul 11, Martie 4, când a trecut la cele veșnice.

După moartea preotului I. Ghilezan, parohia este administrată din nou de către preotul Alex. Luchici din Omor, până în anul 1902.

Silviu Colojoară, paroh, 1902-1920.

A servit mai întâiu ca preot în com. Sculea (j. Timiș-Torontal), până la anul 1902. A murit în 25 Decembrie 1920.

Aureliu Colojoară, 1920-1925.

S'a născut la 20 Februarie 1887 în com. Sculea (j. T.-Torontal), unde tatăl său, Silviu Colojoară, a servit ca preot înainte de a veni în com. Denta. A studiat școala primară în com. Sculea, în Gătaia și în Timișoara, liceul de Stat la Timișoara (cl. I-IV), Lugoj (cl. V-VI) și la liceul ev. ref. din Békés (cl. VII-VIII), unde a luat și bacalaureatul, iar teologia în Caransebeș.

În anul 1913 a fost hirotonit întru presbiter de către Episcopul Caransebeșului, Dr. E. Miron Cristea pentru parohia din Omor (jud. Timiș-Tor.) unde a servit aci până în anul 1920 când a trecut în parohia din Denta. În anul 1925, devenind parohia II din Mehadia, vacantă, a plecat din Denta în această parohie unde servește și în prezent.

În războiul mondial a servit și pe front timp de 3 ani, ca preot militar, la regimentul de Infanterie. No.43, și la regimentul de Honvezi, No. 1. A fost decorat cu Signum laudis, crucea preoțască cl. II, și crucea Carol.

Ce activitate a desfășurat acest preot în această parohie, se poate vedea din rândurile de mai jos, reproduse din scrisoarea sa adresată mie la 30 Martie 1935:

„În comuna Denta prin lupta dusă la împrăștierea le-am câștigat⁵⁴) pășune pentru vite, pământ arător și pădure și ca să se poată zidi și o casă națională și parohială prin intervenția mea în diferite rânduri pela București, s'a cumpărat pe seama sf. biserici dela stat un edificiu cu un înrăvillan situat în mijlocul satului (1½ jugher) cu prețul de 20.000 Lei (două zeci mii) . . . Încă când eram în Denta am făcut cu un expert și specificațiunea de spese și planul de zidire atât al casei naționale cât și a casei parohiale, câștigându-le și izvoarele de venit pentru acoperirea speselor de zidire ale ambelor case“⁵⁴ . . .

⁴⁷ Schematismus cleri Dioecsis Csanádiensis. Timișoara, 1900, p. 256.

⁴⁸ Sematismul istoric gr. cat. al Diecezel Lugojului. 1903 p. 320.

⁴⁹ Borovszky: op. c. p. 36. (Anul tipăririi nu-l pus).

⁵⁰ Caius Pascu: *Scurt istoric asupra comunei Denta*. „Vestul“ Timișoara, 1932, Nrele 622, 634, 637, 638.

⁵¹ Tib. Mărgineanșu: Monografia com. Opațița, p. 28.

⁵² Caius Pascu, o. c. „Vestul“. Nr. 638, din Oct. 1932.

⁵³ Tib. Mărgineanșu: *Mongr. com. Opațița*, o. c. p. 44.

⁵⁴ Locuitorilor din Denta. N. Aut.

⁵⁴ Pr. Aureliu Colojoară. *Comunicare*.

Aureliu Bota 1926. —

S'a născut la 29 Ianuarie 1886, în comuna Jamul-Mic (azi în Banatul jugoslav) din părinții Terențiu preot și Elena Bota, născută Ciobanu. Absolvând opt clase secundare, a studiat teologia în Institutul teologic din Caransebeș. În 3 August 1910, a fost hirotonit întru presbiter pentru postul de capelan din Jamul-Mic. Acolo a servit până la 14 Octombrie 1925, când a trecut ca administrator parohial în parohia ortodoxă română din Denta, unde servește și în prezent.

În anul 1919 a suferit din partea Sârbilor închisoare timp de trei luni, și internare șase luni.

În comuna Denta, preotul A. Bota, prin munca sa, a reușit să ducă la bun sfârșit lucrările începute, precum sunt: casa parohială, casa Națională, înfrumusețarea bisericii, etc.⁵⁵

Vizitațiune canonică. În anul 1936 la Praznicul „Adormirea Născătoarei de Dumnezeu“, din 15 August acelaș an, Prea Sfințitul Episcop al Caransebeșului Dr. Vasile Lazarescu a venit în mijlocul credincioșilor din com. Denta, unde a sfințit biserica și casa comunală nou zidită.⁵⁶

Cantorii bisericii ortodoxe române sunt: Iosif Boșan, Ioan Danciu și Ioan Baicu. În strană mai cântă: Nicolae Petrin, Nicolae Birdean și Aurel Crețu.

De prezent parohia ortodoxă română din Denta aparține protopresbiteratului Ceacova și eparhiei Caransebeșului.

Biserica ortodoxă sârbă, s'a zidit în anul 1795, în stil bizantin. Matriculele parohiei păstrate în arhiva bisericii datează din anul 1779. Biserica a fost pictată în anul 1838. În anul 1820 s'au cumpărat pentru această biserică trei clopote, iar în anul 1905 un clopot. Toate clopotele în număr de patru, în decursul războiului mondial au fost luate de către Unguri. Astăzi biserica are trei clopote cumpărate în anul 1924.

Biserica are 27 jugăre pământ pentru înfrînirea sa, 35 jugăre și 297 st. □ sesiune parohială și casă parohială.

La biserica ortodoxă sârbă din această comună au servit următorii preoți:

Petru Ioanovici 1779-1793.

Simeon Popovici 1779-1781.

Milutin Stanisici 1779-1799.

Nenad Popovici 1781-1820.

Petru Milutinaș 1793-1811.

Nedelko Popovici 1799-1801.

Nedelko Stanisici 1801-1850.

Pavle Milutinaș 1811-1832.

Petar Ristici 1820-1848.⁵⁷

Din circulara de mai jos⁵⁸ vedem că acest preot a fost pedepsit în anul 1841 de către Consistoriul din Timișoara pe motiv că în protocolul răposaiilor a cutezat „a rage și a șterge ca să nu descrie dă nou copie“) ce o scrisesă cu sminte“. ..

„No. 141 E.**

No. 5.

Prea Binecuvintate Protopresbiter Noao Iubte!

„Ființă au îndreznit preotul Petru Ristici pa-

⁵⁵ Preot A. Bota: Comunicare.

⁵⁶ „Foia Decezană“, Caransebeș, 1936, Nr. 34.

⁵⁷ Vezi „Srpska pravoslavna Mitropolia Karlovacka po podatima od 1905“. Karlovaj, 1910, p. 596-97.

⁵⁸ Ce am transcris-o din protocolul cu circulară scris cu litere cirilice dela Oficiul parohial ort. român din Topolovăț-Mare.

*) Extras. N. A.

***) Numărul circularii cu care a fost trimisă.

rohu Denti în originalul protoco'ului a răposaiilor a zistrii de acolo, numai din acea pricină a rage și a șterge ca să nu descrie dă nou copie ce o scrisesă cu sminte pe seama noimă a lui deși numai din ne îngrijire și din leane făcu aceasta și numărul extract mincinos nu au dat, fr osundit prin Consistorium a fi suspensivuit de dirigătorie pre un ann având a veșui pre vremea pedepsei, cu jumătate nu mai din venitul parohialnic și a fi trei luni la închisoare. Aceasta vă îndatorăți Prea Binecuvintări Voștre tuturor submanuatei Voao preoțimi din districtul Voștru spre paza bună a publica întru altele cu bună voire Arhipăst'orească sântem.

Din șederea Consistorială în Timișoara în 20 Martie 1841 ținută.

Prea Binecuvintarea voastră dă binevoitori

Pantelimon Jivcovi
episcop“

Axente Milutinaș 1848-1849.

Andrei Ristici 1848-1849

Iovan Milutinovici 1849-1882.

Atanasie Radac 1850-1852.

(Va urma)

Am primit la redacție:

Cărți

— Octavian Metea: Viața de basm a lui Badea Cârțan cu o prezentare în limba italiană de d. Prof. Silvio Guarnieri și trei portrete ale ciobanului. Editura „Fruncea.“ Timișoara 1939.

— Aurel D. Bugariu: Incrustări în bancă. Schițe și Nuvele. Editura gazetei „Reșița.“ 1939.

— Pavel Jumanca: Anuarul II. al Asociației. Invățătorilor din județul Severin 1936. Lugoj, 1938.

— Peter Loris: Die Malaria. Timișoara, 1939.

— Lucian Costin: Balade Bănăţene. Craiova. Biblioteca Folkloristică a Banatului. No. 11.

Reviste

— „Foia Decezană“. Caransebeș

— „Ev Nou“ București.

— „Luceafărul Literar“. București

— „România Eroică.“ Cluj.

— „Raza Literară“ București.

— „Satul“ București.

Ziare

— „Luminătorul“, Timișoara. „Răsunetul“, Lugoj. „Frontiera“, Satul Mare. „Reșița“, Reșița. „Voința Banatului“, Timișoara. „Vestul“, Timișoara. „Românul“, Oravița.

Sprrijinitorii revistei „Brazde Bănăţene“

Au achitat abonamentul:

Prea Cucernicia Sa Părintele Dr. Teodor Botiș, iconom stavrofor — Arad; I Căprean, inv. dir. Butin; Păr. Petru Bizerea, preot — Deta; Păr. Aurel Gătăianțu, preot — Tolvadia; Ion Bot, notar — Belinț; Sabin Franț — Ceacova; Cornel Iedu, inv. dir. — Dejan; Oficiul Parohial ort. român — Sâlha; Iie David, notar — Coșteiu; Olga Dobrin, învățătoare — Sâlha; Gheorghe Bălțean, inv. pens. — Topleț; Simion Stoica, preot — Lafunaș; Avram Ciocoiu, preot pens. — Buziaș; Rachifan, hotelier — Buziaș; Santescu, restaurator — Buziaș.